Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

8. september 2015*

Eelotsusetaotlus — Käibemaksualaseid süütegusid käsitlev kriminaalmenetlus — ELTL artikkel 325 — Siseriiklikud õigusnormid, mis näevad ette absoluutse aegumistähtaja, mille tõttu võivad süüteod jääda karistamata — Euroopa Liidu finantshuvi võimalik kahjustamine — Liikmesriigi kohtu kohustus jätta kohaldamata kõik siseriikliku õiguse normid, mis võivad kahjustada liikmesriikidele liidu õigusega pandud kohustusi

Kohtuasjas C-105/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tribunale di Cuneo (Itaalia) 17. jaanuari 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 5. märtsil 2014, kriminaalasjas, milles süüdistatavad on

Ivo Taricco,

Ezio Filippi,

Isabella Leonetti,

Nicola Spagnolo,

Davide Salvoni,

Flavio Spaccavento,

Goranco Anakiev,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, asepresident K. Lenaerts, kodade presidendid R. Silva de Lapuerta, L. Bay Larsen, T. von Danwitz ja J.-C. Bonichot, kohtunikud A. Arabadjiev, M. Safjan, D. Šváby, M. Berger (ettekandja), A. Prechal, E. Jarašiūnas ja C. G. Fernlund,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: ametnik L. Carrasco Marco,

arvestades kirjalikus menetluses ja 3. märtsi 2015. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— G. Anakiev, esindaja: *avvocato* L. Sani,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

— Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistasid *avvocato dello Stato* M. Salvatorelli ja *avvocato dello Stato* L. Ventrella,

— Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja J. Kemper,

— Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

— Euroopa Komisjon, esindajad: P. Rossi ja R. Lyal,

olles 30. aprilli 2015. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb ELTL artiklite 101, 107 ja 119 ning nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiivi 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT L 347, lk 1; edaspidi „käibemaksudirektiiv"), artikli 158 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud I. Taricco, E. Filippi, I. Leonetti, N. Spagnolo, D. Salvoni, F. Spaccavento ja G. Anakievi (edaspidi „süüdistatavad") vastu algatatud kriminaalmenetluses, milles neile on esitatud süüdistus erinevate käibemaksualaste süütegude toimepanemiseks kuritegeliku ühenduse loomises ja organiseerimises.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 ELTL artikkel 325 sätestab:

„1. Liit ja liikmesriigid võitlevad kelmuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu käesoleva artikli kohaselt võetavate meetmetega, mis toimivad tõkestavalt ja tagavad liikmesriikides ning liidu institutsioonides, organites ja asutustes tõhusa kaitse.

2. Liikmesriigid võtavad liidu finantshuve kahjustavate kelmuste vastu samu meetmeid, mida nad kasutavad omaenda finantshuve kahjustavate kelmuste vastu.

[…]".

Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsioon

4 Euroopa Liidu lepingu artikli K.3 alusel koostatud ja Luxembourgis 26. juulil 1995 allkirjastatud Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsiooni (EÜT C 316, lk 48; ELT eriväljaanne 19/01, lk 9; edaspidi „FHK konventsioon") preambuli kohaselt on konventsiooni osalised, Euroopa Liidu liikmesriigid, veendunud selles, „et Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse eeldab nimetatud huve kahjustava pettuse eest kriminaalsüüdistuse esitamist", ning „vajaduses muuta selline käitumine karistatavaks, nähes selle eest ette tõhusad, proportsionaalsed ja ärahoidvad kriminaalkaristused, piiramata võimalust kohaldada vajaduse korral muid karistusi, ning vajaduses näha vähemalt tõsistel juhtudel sellise käitumise eest ette vabaduskaotuslik karistus".

5 FHK konventsiooni artikli 1 lõige 1 sätestab:

„Käesolevas konventsioonis tähendab Euroopa ühenduste finantshuve kahjustav kelmus:

[…]

b) tulude puhul iga tahtlikku tegevust või tegevusetust, mis on seotud:

— valede, ebatäpsete või ebatäielike väidete või dokumentide kasutamise või esitamisega, mille tagajärjel on Euroopa ühenduste üldeelarve või Euroopa ühenduste poolt või nimel juhitava eelarve rahalised vahendid ebaseaduslikult vähenenud;

[…]”.

6 Konventsiooni artikli 2 lõige 1 näeb ette:

„Iga liikmesriik võtab vajalikud meetmed tagamaks, et artiklis 1 osutatud käitumine ning artikli 1 lõikes 1 osutatud käitumisele kaasaaitamine või kihutamine või selle katse oleksid karistatavad tõhusate, proportsionaalsete ja ärahoidvate kriminaalkaristustega, sealhulgas vähemalt raske kelmuse juhtudel vabaduskaotusega, millele võib järgneda väljaandmine, kusjuures raske kelmuse all mõeldakse kelmust vähemalt miinimumsumma ulatuses, mille määrab iga liikmesriik. Miinimumsummaks ei või määrata üle 50 000 [euro].”

Direktiiv 2006/112

7 Direktiivi 2006/112 artikkel 131 sätestab:

„[Direktiivi 2006/112 IX jaotise p]eatükkidega 2–9 ette nähtud maksuvabastusi kohaldatakse, ilma et see piiraks ühenduse muude õigusaktide kohaldamist, ja liikmesriikide kehtestatud tingimustel, mille eesmärk on tagada nimetatud maksuvabastuste nõuetekohane ja arusaadav kohaldamine ning ära hoida maksudest kõrvalehoidumist, maksustamise vältimist ja muid kuritarvitusi.”

8 Direktiivi artikli 138 lõige 1 näeb ette:

„Liikmesriigid vabastavad käibemaksust kaubatarned, mille müüja, soetaja või nende nimel tegutsev isik lähetab või veab sihtkohta väljaspool enda territooriumi, kuid ühenduse territooriumil, teisele maksukohustuslasele või mittemaksukohustuslasest juriidilisele isikule, kes sellena tegutseb, muus liikmesriigis kui kaupade lähetamise või veo alguse liikmesriigis.”

9 Nimetatud direktiivi artikkel 158 sätestab:

„1. […] liikmesriigid [võivad] muu ladustamisprotseduuri kui tolliladustamine ette näha siis, kui kaubad on mõeldud:

a) *tax-free* kauplustele […];

[…]

2. Kui liikmesriigid kasutavad lõike 1 punktis a ettenähtud maksuvabastuse võimalust, siis võtavad nad vajalikud meetmed, et tagada selle maksuvabastuse nõuetekohane ja arusaadav kohaldamine ning ära hoida maksudest kõrvalehoidumist, maksustamise vältimist ja muid kuritarvitusi.

[…]”.

Otsus 2007/436/EÜ

10 Nõukogu 7. juuni 2007. aasta otsuse 2007/436/EÜ, Euratom, Euroopa ühenduste omavahendite süsteemi kohta (ELT L 163, lk 17) artikli 2 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Järgmisi tulusid käsitatakse Euroopa Liidu üldeelarvesse kavandatud omavahenditena:

[…]

b) […] ühtse määra kohaldamine kõigi liikmesriikide ühtlustatud käibemaksu arvutusbaasi suhtes, mis määratakse kindlaks kooskõlas ühenduse eeskirjadega. […]”

Itaalia õigus

11 Karistusseadustiku, muudetud 5. detsembri 2005. aasta seadusega nr 251 (*GURI* nr 285, 7.12.2005; edaspidi „karistusseadustik”), artikkel 157, mis puudutab kuritegude aegumist, näeb ette:

„Süüteo aegumistähtaeg võrdub seda süütegu käsitlevas karistusnormis ette nähtud karistuse maksimumkestusega, kuid ei ole kuritegude puhul alla kuue aasta ja väärtegude puhul alla nelja aasta, isegi kui nende eest võib karistada ainult rahatrahviga.

[…]”.

12 Seadustiku artikkel 158 näeb aegumistähtaja kulgema hakkamise momendi ette järgmiselt:

„Aegumistähtaega hakatakse arvestama alates päevast, mil süütegu toime pandi, süüteokatse puhul alates päevast, mil selle toime pannud isiku tegevus lakkas, või vältava süüteo puhul alates vältava teo lõppemise päevast.

[…]”.

13 Nimetatud seadustiku artikkel 159, mis puudutab aegumise peatumist, sätestab:

„Aegumine peatub igal juhul siis, kui erinorm näeb ette menetluse või kriminaalmenetluse peatumise või ajutise kinnipidamise tähtaja peatumise ning järgmistel juhtudel:

1) jälitustoimingute lubamine;

2) asja üleandmine teisele kohtule;

3) kriminaalmenetluse peatamine selle tõttu, et pooled ja advokaadid ei saa kohtusse ilmuda, või süüdistatava või tema advokaadi palvel. […]

[…]

Aegumistähtaega hakatakse uuesti arvestama päevast, mil peatamise põhjus ära langeb.”

14 Seadustiku artikkel 160, mis puudutab aegumise katkemist, sätestab:

„Aegumise katkestavad süüdimõistev kohtuotsus või kohtumäärus.

Kohtumäärus, millega kohaldatakse tõkendit […] [ja] eelistungi kindlaksmääramise määrus […] katkestavad samuti aegumise.

Katkenud aegumist hakatakse uuesti arvestama alates katkemise päevast. Kui aegumist katkestavaid akte on olnud mitu, hakatakse tähtaega arvestama neist viimasest; siiski ei saa artiklis 157 ette nähtud tähtaegu pikendada rohkem, kui on ette nähtud artikli 161 teises lõigus, välja arvatud kriminaalmenetluse seadustiku artikli 51 lõigetes 3*bis* ja 3*quater* ette nähtud juhtudel."

15 Karistusseadustiku artikkel 161, mis puudutab peatumise ja katkemise tagajärgi, näeb ette:

„Aegumistähtaja peatumise ja katkemise tagajärgi kohaldatakse kõikide isikute suhtes, kes on toime pannud süüteo.

Aegumise katkemine ei saa mingil juhul põhjustada aegumistähtaja pikenemist rohkem kui veerandi võrra selle ette nähtud maksimaalsest kestusest, välja arvatud kriminaalmenetluse seadustiku artikli 51 lõigetes 3*bis* ja 3*quater* nimetatud süütegude asjades […]".

16 Karistusseadustiku artiklis 416 on sätestatud, et süütegude toimepanemise eesmärgil organiseeritud kuritegeliku ühenduse organisaatoreid karistatakse kuni seitsmeaastase vangistusega. Lihtsalt kuulumise eest sellisesse ühendusse karistatakse kuni viieaastase vangistusega.

17 10. märtsi 2000. aasta seadusandliku dekreedi nr 74, milles sätestatakse maksualaste süütegude uus regulatsioon tulu- ja käibemaksu valdkonnas (decreto legislativo n. 74, nuova disciplina dei reati in materia di imposte sui redditi e sul valore aggiunto; *GURI* nr 76, 31.3.2000; edaspidi DL nr 74/2000), artikli 2 kohaselt karistatakse käibedeklaratsioonis valeandmete esitamise eest olematute tehingute alusel väljastatud arveid või muid dokumente kasutades ühe aasta ja kuue kuu kuni kuueaastase vangistusega. Sama karistusmäära kohaldatakse vastavalt DL nr 74/2000 artiklile 8 isikute suhtes, kes väljastavad fiktiivseid arveid, et võimaldada kolmandatel isikutel käibemaksust kõrvale hoiduda.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

18 Tribunale di Cuneo's on süüdistatavatele esitatud süüdistus selles, et nad organiseerisid majandusaastatel 2005–2009 kuritegeliku ühenduse erinevate käibemaksualaste süütegude toimepanemiseks. Neid süüdistatakse „käibemaksu karusselli" tüüpi juriidiliste petuskeemide kasutamises, millega kaasneb varifirmade loomine ja valedokumentide väljastamine, mille abil olid nad väidetavalt soetanud kaupa – antud juhul šampanjapudeleid ilma käibemaksuta. See tehing oli väidetavalt äriühing Planet Srl-il (edaspidi „Planet") võimaldanud soetada alla turuhinna tooteid, mille ta sai siis oma klientidele edasi müüa, moonutades sellega turgu.

19 Planet sai väidetavalt varifirmade poolt olematute tehingute eest väljastatud arveid. Varifirmad aga jätsid iga-aastased käibedeklaratsioonid esitamata või kui ka esitasid, siis vastavat käibemaksu ei tasunud. Planet aga kandis varifirmade väljastatud arved oma raamatupidamisse, arvates alusetult maha neis märgitud käibemaksu ning esitades järgnevalt iga-aastases käibedeklaratsioonis valeandmeid.

20 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et pärast seda, kui tema menetluses olev kohtuasi on läbinud mitu vahemenetlust ning eelotsusetaotluse esitanud kohus on tagasi lükanud mitu süüdistatavate poolt eelistungil esitatud väidet, peab see kohus ühelt poolt otsustama ühe süüdistatava, G. Anakievi suhtes menetluse lõpetamise, kuna käsitletavad kuriteod on tema suhtes aegunud. Teiselt poolt peab see kohus tegema teiste süüdistatavate suhtes kohtu alla andmise otsuse, määrates kindlaks võistleva menetlusega kohtuistungi kuupäeva.

21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et süüdistatavatele etteheidetavate süütegude eest on DL nr 74/2000 artiklite 2 ja 8 kohaselt ette nähtud kuni kuueaastane vangistus. Karistusseadustiku artiklis 416 sätestatud kuritegeliku ühenduse organiseerimine, milles süüdistatavad võidakse samuti süüdi tunnistada, on aga karistatav kuni seitsmeaastase vangistusega ühenduse organiseerijatele ja kuni

viieaastase vangistusega osalejatele. Sellest tuleneb, et kuritegeliku organisatsiooni organiseerijatele on aegumistähtaeg seitse aastat, teistele aga kuus aastat. Viimane tähtaega peatav akt oli eelistungi kuupäeva kindlaksmääramise määrus.

22 Vaatamata aegumise peatumisele ei saa seda tähtaega karistusseadustiku artikli 160 viimase lõigu kohaselt, koosmõjus seadustiku artikliga 161 (edaspidi „vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid"), pikendada üle seitsme aasta ja kuue kuu ning kuritegeliku ühenduse organiseerijate puhul mitte üle kaheksa aasta ja üheksa kuu alates süütegude toimepanemisest. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on kindel, et kõik süüteod, mis ei ole veel aegunud, aeguvad hiljemalt 8. veebruaril 2018 ehk varem kui süüdistatavate suhtes võidakse teha lõplik kohtuotsus. Selle tagajärjel võivad viimased, kes on väidetavalt toime pannud mitme miljoni euro suuruse käibemaksupettuse, jääda aegumistähtaja lõppemise tõttu karistamata.

23 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul võis seda tagajärge siiski ette näha, kuna kehtib karistusseadustiku artikli 160 viimases lõigus, koosmõjus seadustiku artikli 161 teise lõiguga, sisalduv reegel, mis seetõttu, et lubab aegumise peatumisel esialgset aegumistähtaega pikendada vaid veerandi võrra, võimaldab aegumist tegelikult enamikus kriminaalasjades mitte katkestada.

24 Selliste maksualaste süütegude menetlemine, milles süüdistatavaid süüdistatakse, eeldab enamasti väga keerukat uurimist, mistõttu kulub menetlusele juba eeluurimise etapis palju aega. Menetluse kestus kõiki etappe arvestades on selline, et seda liiki asjade puhul tegude karistamatus Itaalias ei ole mitte erand vaid norm. Lisaks on Itaalia maksuametil enamasti võimatu kõnealuse rikkumisega kaasnevat maksusummat sisse nõuda.

25 Selles kontekstis leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid kaudselt lubavad mõnede Itaalias asutatud ettevõtjate ebaausat konkurentsi võrreldes teiste liikmesriikide ettevõtjatega, rikkudes sellega ELTL artiklit 101. Peale selle võivad need normid soodustada teatavaid ettevõtjaid, rikkudes ELTL artiklit 107. Samuti loovad nimetatud normid seetõttu maksuvabastuse, mida direktiivi 2006/112 artikli 158 lõikes 2 ette nähtud ei ole. Lõpuks rikub sellest tulenev kurjategijate karistamatus ELTL artiklis 119 ette nähtud juhtpõhimõtet, mille kohaselt peavad liikmesriigid hoidma oma rahanduse usaldusväärsust.

26 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab siiski, et juhul, kui on lubatud jätta vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid kohaldamata, oleks võimalik Itaalias tagada liidu õiguse tõhus kohaldamine.

27 Neil asjaoludel otsustas Tribunale di Cuneo menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas karistusseadustiku artikli 160 viimase lõiguga – osas, kus sätestatakse, et aegumise katkemise korral pikendatakse aegumistähtaega ainult veerandi võrra selle esialgsest kestusest, ja võimaldades seega süütegude aegumist, hoolimata sellest, et kriminaalmenetlus on algatatud õigel ajal, koos sellest tuleneva karistamatusega – on rikutud ELTL artiklis 101 sätestatud konkurentsi kaitsmise normi?

2. Kas karistusseadustiku artikli 160 viimase lõiguga – osas, kus sätestatakse, et aegumise katkemise korral pikendatakse aegumistähtaega ainult veerandi võrra selle esialgsest kestusest, nii et südametunnistuseta ettevõtjate toime pandud süüteod jäävad karistusõiguslike tagajärgedeta – on Itaalia riik kehtestanud ELTL artikliga 107 keelatud riigiabi?

3. Kas karistusseadustiku artikli 160 viimase lõiguga – osas, kus on sätestatud, et aegumise katkemise korral pikendatakse aegumistähtaega ainult veerandi võrra selle esialgsest kestusest, ja seega luues võimaluse, et direktiivi 2006/112 ärakasutavad isikud jäävad karistamatuks – on Itaalia riik põhjendamatult kehtestanud veel ühe maksuvabastuse juhu lisaks selle direktiivi artiklis 158 ammendavalt loetletud juhtudele?

4. Kas karistusseadustiku artikli 160 viimase lõiguga – osas, kus sätestatakse, et aegumise katkemise korral pikendatakse aegumistähtaega ainult veerandi võrra selle esialgsest kestusest, ja seega jättes karistamata tegevuse eest, mis jätab riigi ilma vahenditest, mida on vaja ka Euroopa Liidu ees võetud kohustuste täitmiseks – on rikutud ELTL artiklis 119 sätestatud rahanduse usaldusväärsuse põhimõtet?"

Eelotsuse küsimuste analüüs

Küsimuste vastuvõetavus

28 G. Anakiev ja Itaalia ning Saksamaa valitsus leiavad, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused on vastuvõetamatud. G. Anakiev märgib, et maksualaste süütegude aegumist ettenägevaid siseriiklikke õigusnorme on hiljuti muudetud, mistõttu on eelotsusetaotluse esitanud kohtu seisukohad põhjendamatud. Itaalia ja Saksamaa valitsus leiavad sisuliselt, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused on puhtalt abstraktsed või hüpoteetilised ja neil ei ole mingisugust seost põhikohtuasja asjaolude ega esemega.

29 Sellega seoses tuleb meenutada, et vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale saab Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute vahelise ELTL artiklis 267 ette nähtud koostöö raames ainult liikmesriigi kohus, kelle lahendada on kohtuvaidlus ja kes vastutab tehtava lahendi eest, kohtuasja eripärasid arvestades hinnata nii eelotsuse vajalikkust oma lahendi tegemiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seetõttu on Euroopa Kohus põhimõtteliselt kohustatud tegema eelotsuse, kui esitatud küsimused käsitlevad liidu õiguse tõlgendamist (vt eelkõige kohtuotsus Banco Privado Português ja Massa Insolvente do Banco Privado Português, C-667/13, EU:C:2015:151, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

30 Eeltoodust järeldub, et liidu õigust puudutavate küsimuste asjakohasust eeldatakse. Liikmesriigi kohtu esitatud eelotsuse küsimusele saab Euroopa Kohus jätta vastamata vaid siis, kui on ilmne, et liidu õigusnormi tõlgendamine, mida ta palub, ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, või ka juhul, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda talle esitatud küsimustele tarvilik vastus (vt eelkõige kohtuotsus Halaf, C-528/11, EU:C:2013:342, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Kuid nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 45 ja järgmised märkis, ei ole need tingimused, mille puhul Euroopa Kohus peaks esitatud küsimustele vastamisest keelduma, käesolevas asjas ilmselgelt täidetud. Eelotsusetaotluses esitatud andmed võimaldavad Euroopa Kohtul anda taotluse esitanud kohtule tarvilikud vastused. Samuti võimaldavad need andmed Euroopa Kohtu põhikirja artiklis 23 nimetatud menetlusosalistel esitada põhjendatud seisukohad.

32 Lisaks tuleneb eelotsusetaotlusest selgelt, et Euroopa Kohtule esitatud küsimused ei ole mingil määral hüpoteetilised ning seos põhikohtuasja asjaolude ja esemega on tõendatud, kuna küsimused puudutavad mitme liidu õigusnormi tõlgendamist, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus peab otsustavaks tema menetluses oleva kohtuasja lahendamisel, täpsemalt küsimuses, mis puudutab süüdistatava andmist kohtu alla.

33 Neil asjaoludel tuleb eelotsusetaotlus tunnistada vastuvõetavaks.

Kolmas küsimus

34 Kolmanda küsimusega, mida tuleb käsitleda kõige esimesena, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitust ühelt poolt selles, kas sellised kuritegude aegumist puudutavad siseriiklikud õigusnormid, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas – mis selle kohtuasja asjaolude asetleidmise ajal

nägid ette, et käibemaksualaseid süütegusid käsitleva menetluse tõttu asetleidva aegumise katkemise tagajärjel pikeneb aegumistähtaeg ainult veerandi võrra selle esialgsest kestusest, mistõttu võisid süüdistatavad jääda karistamata –, loovad ühe käibemaksuvabastuse juhu, mida direktiivi 2006/112 artiklis 158 ette nähtud ei ole. Teiselt poolt küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus juhuks, kui vastus sellele küsimusele on jaatav, kas ta võib need normid kohaldamata jätta.

Selliste siseriiklike õigusnormide nagu vaidlusalused normid kooskõla liidu õigusega

35 Kõigepealt tuleb märkida, et kui kolmas küsimus viitab direktiivi 2006/112 artiklile 158, siis eelotsusetaotluse põhjendustest tuleneb selgelt, et selle küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitust, ega sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on vaidluse all, ei kahjusta asjaomases liikmesriigis käibemaksupettuste vastast võitlust viisil, mis oleks vastuolus direktiiviga 2006/112 ning üldisemalt liidu õigusega.

36 Selles osas tuleb meenutada, et käibemaksu valdkonnas tuleneb direktiivist 2006/112 koosmõjus ELL artikli 4 lõikega 3, et liikmesriigid on mitte ainult kohustatud võtma kõik meetmed seadusandluse ja halduse tasandil, et tagada oma territooriumil täies ulatuses käibemaksu kogumine, vaid võitlema ka maksupettuste vastu (vt selle kohta kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika).

37 Lisaks kohustab ELTL artikkel 325 liikmesriike võitlema liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu hoiatavate ja tõhusate meetmetega ning kohustab neid eelkõige võtma liidu finantshuve kahjustavate kelmuste vastu samu meetmeid, mida nad võtavad omaenda finantshuve kahjustavate kelmuste vastu (vt kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).

38 Sellega seoses rõhutas Euroopa Kohus, et kuna otsuse 2007/436 artikli 2 lõike 1 punkti b kohaselt hõlmavad liidu omavahendid tulusid ühtse määra kohaldamisest kõigi liikmesriikide ühtlustatud käibemaksu arvestusbaaside suhtes, mis määratakse kindlaks kooskõlas liidu õigusnormidega, siis esineb otsene seos kohaldatavat liidu õigust järgides käibemaksutulude kogumise ja vastavate käibemaksu-omavahendite liidu eelarve käsutusse andmise vahel, kuna iga lünk esimesena nimetatud tulude kogumises leiab potentsiaalselt kajastamist teisena nimetatud vahendite vähenemises (vt kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 26).

39 Kuigi liikmesriikidel on selleks, et tagada käibemaksutulu laekumine täies ulatuses ning kaitsta sealjuures liidu finantshuvisid kooskõlas direktiivi 2006/112 sätetega ja ELTL artikliga 325, valikuvabadus kohaldatavate karistuste osas, mis võivad olla nii väärteokaristuse kui ka kriminaalkaristuse vormis või neist kahest kombineeritud (vt selle kohta kohtuotsus Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika), võivad kriminaalkaristused siiski olla teatavate raskete käibemaksukelmustega tõhusalt ja hoiatavalt võitlemiseks hädavajalikud.

40 Veel tuleb meenutada, et FHK konventsiooni artikli 2 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid võtma vajalikud meetmed tagamaks, et liidu finantshuve kahjustavad kelmused oleksid karistatavad tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate kriminaalkaristustega, sealhulgas vähemalt raske kelmuse juhtudel vabaduskaotusega.

41 Mõiste „kelmus” on FHK konventsiooni artiklis 1 määratletud kui „iga tahtlik tegevus või tegevusetus, mis on seotud valede, ebatäpsete või ebatäielike väidete või dokumentide kasutamise või esitamisega, mille tagajärjel on [liidu] üldeelarve või [liidu] poolt või nimel juhitava eelarve rahalised vahendid ebaseaduslikult vähenenud”. Järelikult hõlmab see mõiste tulusid ühtse määra kohaldamisest ühtlustatud käibemaksu arvestusbaaside suhtes, mis määratakse kindlaks kooskõlas liidu

õigusnormidega. Seda järeldust ei sea kahtluse alla ka asjaolu, et käibemaksu ei koguta otseselt liidu jaoks, kuna FHK konventsiooni artikkel 1 ei näe ette niisugust tingimust, mis oleks vastuolus konventsiooni eesmärgiga võidelda eriti karmilt kelmustega, mis kahjustavad liidu finantshuve.

42 Käesolevas asjas selgub eelotsusetaotlusest, et siseriiklik õigus näeb põhikohtuasjas uuritavate kuritegude eest – nimelt kuritegeliku ühenduse organiseerimise eest selleks, et panna toime käibemaksualaseid süütegusid ning mitme miljoni euro suurune kelmus – ette kriminaalkaristused. Tuleb tõdeda, et need kuriteod kujutavad endast liidu finantshuve kahjustavaid raskeid kelmusi.

43 Käesoleva kohtuotsuse punktides 37 ja 39–41 toodud kaalutlustest aga tuleneb, et liikmesriigid peavad tagama, et niisugused rasked kelmused oleks karistatavad kriminaalkaristustega, mis on eelkõige tõhusad ja hoiatavad. Peale selle peavad selleks võetavad meetmed olema samad, mida nad võtavad omaenda finantshuve kahjustavate sama raskusastme kelmuste vastu.

44 Liikmesriigi kohtu ülesanne on juhtumi kõiki õiguslikke ja faktilisi asjaolusid arvestades kontrollida, kas siseriiklikud kohaldatavad õigusnormid võimaldavad liidu finantshuve kahjustavate raskete kelmuste eest karistada tõhusalt ja hoiatavalt.

45 Selles osas tuleb täpsustada, et ei eelotsusetaotluse esitanud kohus ega ka Euroopa Kohtule seisukohti esitanud pooled ei ole kahtluse alla seadnud selle kohtu poolt viidatud kriminaalkaristuste – nimelt kuni seitsmeaastane vangistus – hoiatavust kui sellist ega ka seda, et Itaalia karistusõigus näeb liidu finantshuve kahjustava kelmusena käsitatavate teokoosseisude korral ette aegumistähtaja.

46 Siiski, nagu selgub eelotsusetaotlusest, loovad vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid – mis kehtestavad ühe karistusseadustiku artiklis 160 nimetatud aegumise katkemise juhtumi puhul reegli, mille kohaselt ei saa aegumistähtaega mingil juhul pikendada rohkem kui veerandi võrra selle esialgsest kestusest –lõpliku kohtuotsuseni viiva kriminaalmenetluse keerukuse ja pikkuse tõttu tagajärje, mis aegumise katkemise põhjuse ajalise toime neutraliseerib.

47 Juhul kui liikmesriigi kohus jõuab järeldusele, et aegumise katkemist käsitlevate siseriiklike õigusnormide kohaldamine looks tagajärje, et märkimisväärsel hulgal kriminaalasjadest jäävad raske kelmusena käsitatavad teod karistamata, kuna need teod on enamasti aegunud juba enne, kui lõpliku kohtuotsusega nende eest karistus määratakse, tuleb asuda seisukohale, et meetmeid, mille siseriiklik õigus kelmuse ja muu liidu finantshuvisid kahjustava ebaseadusliku tegevusega võitlemiseks ette on näinud, ei saa pidada tõhusaks ja hoiatavaks, mis on vastuolus ELTL artikli 325 lõikega 1, FHK konventsiooni artikli 2 lõikega 1 ja direktiiviga 2006/112 tõlgendatuna koosmõjus ELL artikli 4 lõikega 3.

48 Lisaks peab liikmesriigi kohus kontrollima, kas vaidlusaluseid siseriiklikke õigusnorme kohaldatakse käibemaksupettuste suhtes samamoodi nagu Itaalia Vabariigi finantshuve kahjustavate kelmuste suhtes, nagu nõuab ELTL artikli 325 lõige 2. Nii on see eelkõige siis, kui karistusseadustiku artikli 161 teine lõik näeb sarnase raskusastmega Itaalia Vabariigi finantshuve kahjustavate tegude puhul ette pikema aegumistähtaja. Kuid nagu Euroopa Komisjon kohtuistungil märkis – ning mida liikmesriigi kohus peab kontrollima –, ei näe Itaalia õigus näiteks tubakatoodete aktsiisi valdkonna süütegude toimepanemiseks loodud ühenduste suhtes ette mingisugust absoluutset aegumistähtaega.

Vaidlusaluste siseriiklike õigusnormide liidu õigusega võimaliku vastuolu tagajärjed ja liikmesriigi kohtu ülesanne

49 Kui liikmesriigi kohus jõuab järeldusele, et vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid ei vasta liidu õiguse nõudele, et käibemaksupettustega võitlemise meetmed oleksid tõhusad ja hoiatavad, peab see kohus tagama liidu õiguse täieliku õigusliku toime, jättes vajaduse korral need normid kohaldamata ja neutraliseerides selliselt käesoleva kohtuotsuse punktis 46 nimetatud tagajärje, ilma et ta peaks

taotlema või ootama nende sätete eelnevat tühistamist seadusandlikul teel või muu põhiseadusliku menetluse kaudu (vt selle kohta kohtuotsused Berlusconi jt, C-387/02, C-391/02 et C-403/02, EU:C:2005:270, punkt 72 ja seal viidatud kohtupraktika, ning Kücükdeveci, C-555/07, EU:C:2010:21, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).

50 Sellega seoses on oluline rõhutada, et liikmesriikide kohustus võidelda liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu hoiatavate ja tõhusate meetmetega ning kohustus võtta neid huve kahjustavate kelmuste vastu samu meetmeid, mida nad võtavad omaenda finantshuve kahjustavate kelmuste vastu, on kohustused, mis tulenevad eelkõige liidu esmasest õigusest, nimelt ELTL artikli 325 lõigetest 1 ja 2.

51 Need liidu esmase õiguse sätted panevad liikmesriikidele saavutatava tulemuse osas täpse kohustuse, mis nendes ette nähtud ja eelmises punktis meenutatud reegli kohaldamisel ei sõltu ühestki lisatingimusest.

52 Seega on ELTL artikli 325 lõigete 1 ja 2 toime – vastavalt liidu õiguse ülimuslikkuse põhimõttele nende sätete ja liikmesriikide siseriikliku õiguse vastastikuses seoses – selline, et need sätted muudavad jõustudes automaatselt kohaldamatuks kõik nendega vastuolus olevad siseriiklike õigusaktide sätted (vt selle kohta eelkõige kohtuotsus ANAFE, C-606/10, EU:C:2012:348, punkt 73 ja seal viidatud kohtupraktika).

53 Peab lisama, et kui liikmesriigi kohus otsustab jätta vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid kohaldamata, peab ta jälgima, et puudutatud isikute põhiõigused saaksid tagatud. Nimelt võivad nad nii saada karistused, millest nad oleksid tõenäoliselt pääsenud, kui oleks kohaldatud siseriiklikku õigust.

54 Sellega seoses viitavad mitu Euroopa Kohtule seisukohti esitanud menetlusosalist Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta”) artiklile 49, mis näeb ette kuritegude ja karistuste seaduses sätestatuse ja proportsionaalsuse põhimõtte, mille kohaselt ei tohi kedagi tunnistada süüdi kuriteos teo või tegevusetuse eest, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu.

55 Siiski on vaidlusaluste siseriiklike õigusnormide kohaldamata jätmise tagajärg vaid see – mida liikmesriigi kohus peab kontrollima –, et üldine aegumistähtaeg menetluses olevates kriminaalasjades ei lühene, võimaldades karistatavate tegude eest tõhusalt karistada ning vastavatel juhtudel tagada võrdne kohtlemine liidu finantshuve ja Itaalia finantshuve kaitsvate karistuste vahel. Selline siseriikliku õiguse kohaldamata jätmine ei riku süüdistatavate õigusi, mille tagab harta artikkel 49.

56 Sellest ei tulene sugugi kellegi süüditunnistamine teo või tegevusetuse eest, mis ajal, kui see toime pandi, ei olnud siseriiklikus õiguses käsitatav kriminaalkorras karistatava süüteona (vt analoogia alusel kohtuotsus Niselli, C-457/02, EU:C:2004:707, punkt 30), ega tulene sellest niisuguse karistuse kohaldamine, mida sel ajal selles õiguses ette nähtud ei olnud. Vastupidi, need teod, milles süüdistatavatele on põhikohtuasjas süüdistus esitatud, olid nende toimepanemise kuupäeval käsitatavad sama süüteona ja karistatavad samade kriminaalkaristustega, nagu on ette nähtud praegu.

57 Seda järeldust kinnitab ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika, mis käsitleb Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklit 7, mis sätestab õigused, mida tagab ka harta artikkel 49. Selle kohtupraktika kohaselt ei riku aegumistähtaja pikendamine ja selle viivitamatu kohaldamine nimetatud konventsiooni artiklis 7 ette nähtud õigusi, kuna seda sätet ei saa tõlgendada nii, nagu keelaks see aegumistähtaega pikendada, kui etteheidetavad teod ei ole veel aegunud (vt selle kohta Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus Coëme jt *vs*. Belgia, nr-d 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 ja 33210/96, § 149, *CEDH* 2000-VII; Scoppola *vs*. Itaalia

(nr 2), nr 10249/03, § 110 ja seal viidatud kohtupraktika, 17. september 2009, ja OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos *vs*. Venemaa, nr 14902/04, § 563, 564 ja 570 ning seal viidatud kohtupraktika, 20. september 2011).

58 Eeltoodud kaalutlustest lähtudes tuleb kolmandale küsimusele vastata, et sellised kuritegude aegumist puudutavad siseriiklikud õigusnormid, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, – mis selle kohtuasja asjaolude asetleidmise ajal nägid ette, et käibemaksualaseid süütegusid käsitleva menetluse tõttu asetleidva aegumise katkemise tagajärjel pikeneb aegumistähtaeg ainult veerandi võrra selle esialgsest kestusest – võivad rikkuda liikmesriikidele ELTL artikli 325 lõigetega 1 ja 2 pandud kohustusi, kui need õigusnormid takistavad tõhusate ja hoiatavate karistuste määramist olulisel hulgal liidu finantshuve kahjustavate raskete kelmuste juhtudest või kui need näevad kelmuste puhul, mis kahjustavad asjaomase liikmesriigi finantshuve, ette pikema aegumistähtaja kui liidu finantshuve kahjustavate kelmuste puhul – neid asjaolusid peab kontrollima liikmesriigi kohus. Liikmesriigi kohtu kohustus on tagada ELTL artikli 325 lõigete 1 ja 2 täielik õiguslik toime, jättes vajaduse korral kohaldamata siseriikliku õiguse normid, mis takistaksid sellel liikmesriigil täita talle ELTL artikli 325 lõigetega 1 ja 2 pandud kohustusi.

Esimene, teine ja neljas küsimus

59 Oma esimese, teise ja neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitust, kas sellist käibemaksualastele süütegudele kohaldatavat regulatsiooni, nagu näevad ette vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid redaktsioonis, mis kehtis põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal, saab hinnata ELTL artiklite 101, 107 ja 119 alusel.

60 Mis esiteks puutub ELTL artiklisse 101, siis see keelab kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped ja kooskõlastatud tegevuse, mis võivad kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või moonutada konkurentsi ühisturu piires. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 60 sisuliselt märkis, ei mõjuta käibemaksualaseid süütegusid käsitlevate siseriiklike karistusõiguse normide võimalik puudulik kohaldamine siiski tingimata ettevõtjate võimalikku kooskõlastatud tegevust, mis on vastuolus ELTL artikliga 101 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3.

61 Mis teiseks puutub ELTL artiklis 107 viidatud riigiabisse, siis tuleb meenutada, et meede, millega riigi ametiasutused annavad teatud ettevõtjatele maksusoodustuse, mis ei too küll kaasa riiklike ressursside üleandmist, kuid asetab soodustuse saajad soodsamasse majanduslikku olukorda kui teised maksumaksjad, on riigiabi ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses (vt eelkõige kohtuotsus P, C-6/12, EU:C:2013:525, punkt 18 ja seal viidatud kohtupraktika).

62 Samas ei ole käesolevas asjas siiski küsimus ELTL artikli 107 kohaldamises – vaatamata sellele, et käibemaksu valdkonnas ette nähtud karistuste tõhususe ja hoiatavuse puudumine võib anda asjaomastele ettevõtjatele majandusliku eelise –, sest käibemaksuga maksustatakse kõik tehingud ning kõik käibemaksualased süüteod on kriminaalkorras karistatavad, kui mitte arvestada erijuhtumeid, mil aegumise regulatsioon võib teatavad süüteod jätta karistusõiguslike tagajärgedeta.

63 Mis kolmandaks puutub ELTL artiklisse 119, siis selle sätte lõikes 3 on ühe juhtpõhimõttena, mis peab suunama liikmesriikide tegevust majandus- ja rahanduspoliitika elluviimisel, toodud põhimõte, mille kohaselt peavad liikmesriigid hoidma oma rahanduse usaldusväärsust.

64 Samas tuleb märkida, et küsimus, kas vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid, mis võivad viia teatavate käibemaksualaste süütegude karistamatuseni, on kooskõlas riigi rahanduse usaldusväärsuse põhimõttega, ei jää ELTL artikli 119 kohaldamisalasse, kuna see on liikmesriikide selle kohustusega seotud väga kaudselt.

65 Neil asjaoludel tuleb esimesele, teisele ja neljandale esitatud küsimusele vastata, et sellist käibemaksualastele süütegudele kohaldatavat regulatsiooni, nagu näevad ette vaidlusalused siseriiklikud õigusnormid redaktsioonis, mis kehtis põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal, ei saa hinnata ELTL artiklite 101, 107 ja 119 alusel.

Kohtukulud

66 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. **Sellised kuritegude aegumist puudutavad siseriiklikud õigusnormid, nagu karistusseadustiku 5. detsembri 2005. aasta seadusega nr 251 muudetud redaktsiooni artikli 160 viimane lõik koostoimes seadustiku artikliga 161 – mis selle kohtuasja asjaolude asetleidmise ajal nägid ette, et käibemaksualaseid süütegusid käsitleva menetluse tõttu asetleidva aegumise katkemise tagajärjel pikeneb aegumistähtaeg ainult veerandi võrra selle esialgsest kestusest –, võivad rikkuda liikmesriikidele ELTL artikli 325 lõigetega 1 ja 2 pandud kohustusi, kui need õigusnormid takistavad tõhusate ja hoiatavate karistuste määramist olulisel hulgal Euroopa Liidu finantshuve kahjustavate raskete kelmuste juhtudest või kui need näevad kelmuste puhul, mis kahjustavad asjaomase liikmesriigi finantshuve, ette pikema aegumistähtaja kui Euroopa Liidu finantshuve kahjustavate kelmuste puhul – neid asjaolusid peab kontrollima liikmesriigi kohus. Liikmesriigi kohtu kohustus on tagada ELTL artikli 325 lõigete 1 ja 2 täielik õiguslik toime, jättes vajaduse korral kohaldamata siseriiklikud õigusnormid, mis takistaksid sellel liikmesriigil täita talle ELTL artikli 325 lõigetega 1 ja 2 pandud kohustusi.**

2. **Sellist käibemaksualastele süütegudele kohaldatavat regulatsiooni, nagu näeb ette karistusseadustiku 5. detsembri 2005. aasta seadusega nr 251 muudetud redaktsiooni artikli 160 viimane lõik koostoimes seadustiku artikliga 161 sõnastuses, mis kehtis põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal, ei saa hinnata ELTL artiklite 101, 107 ja 119 alusel.**

Allkirjad